

МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И ПРИРОДЕН ОБЛИК НА СЕЛО КОМАРЕВО

Село Комарево е разположено непосредствено до левия бряг на река Вит, 25 км. северно от град Плевен. От река Дунав при пристанище Сомовит го отделят 16 км., а от р. Искър при село Славовица – 19 км. На 8 км. североизточно от Комарево е град Гулянци, а на 15 км. в южна посока град Долна Митрополия.

Преобладаващата част от землището на Комарево се намира западно от р. Вит.

Терените форми в селото са слабо нагънати. Вододелът между реките Вит и Искър е по-близо до Искър. От него в източна посока се спускат с едва забележим наклон няколко успоредни хребета, разделени от долове. Землището на десния бряг на р. Вит е по-висок и достига 200 м. надморска височина. То е изпълнено с байри, къси и дълбоки долове и падини, водещи началото си от височината между река Вит и малкия и десен приток Барата, и завършващи със стръмен скат към долината на реката. От тази част на землището цялото село може да се обгърне с поглед, да се види всеки дом. Комарево е на 36 метра надморска височина.

С установяването си край р. Вит хората в миналото са осигурили за себе си и за поколенията едно от най-важните природни блага – водата. Реката винаги е била част от живота на хората населявали Комарево, при всички премествания, като резултат от различни природни бедствия, населението никога не се е откъсвало от реката. През миналите векове населението е вземало от реката вода за пиеене и домакински нужди. По-късно започват да я използват само за водопой на добитъка, за пране на дрехи и къпане.

Климатът е умерено-континентален със студена зима и горещо и продължително лято. Валежите са около 500-550 л./кв.м. годишно.

Почвите в Комаревското землище са два вида: черноземни и алувиално-ливадни.

Благоприятният като цяло климат в региона е подходящ за вирееене на много дървесни видове, храсти и треви, които се срещат в България, но голяма част от горите са унищожени и заменени с културни видове. Животинският свят е разнообразен предимно по отношение на птиците. Срещат се видове, които намират добри условия за размножаване и прехрана. Такива са скорци, врабци, синигери, чучулиги, гарги, гугутки, яребици, пъдпъдъци кълвачи и др. , а от прелетните – лястовици и щъркели. Срещат се още и зайци, лалугери, лисици, фазани, сърни и др.

ВЪЗНИКВАНЕ НА КОМАРЕВО И ВЕРСИИ ЗА ПРОИЗХОДА НА ИМЕТО МУ

Дунавската равнина в поречията на реките Искър, Вит и Осъм е обитавана от човека от дълбока древност.

В землището на Долната махала – Злокучене, при Селишкия геран е открито праисторическо селище. Тук са намерени праисторическо съдче, каменни оръдия на труда и глинени прешлени. Каменни оръдия на труда – чукове, топки, длета и др., са откривани в землището и на Горната махала – Комарево.

Траките са най-старите жители по нашите земи. Следи от траките са открити и в Комаревското землище. През 1964 г. при риголване на почвата в местността „Зад камика“ са намерени 13 малки гърнета, чаши и една делва, които според археолозите са с тракийски произход.

В землището на селото е открита и оброчна плоча с изображение на тракийски конник.

Открити са следи в Комарево от селища, датирани от римската епоха по нашите земи. Тези селища вероятно са свързани с охраната на пътя Сторгозия-Улпия Ескус. Едното е в местността Големия бряг, известен на населението като „Калето“ или „Градището“. Останките от другото селище са открити в местността „Площта“ – Злокучене, открити са останки от зидове, погребения, саркофази.

Антично селище е било изградено върху развалините на праисторическото селище при Селишкия геран, тук също са откривани останки от зидове, керамика и погребения. Саркофази са откривани в местностите „Езерото“ в Комарево, южно от селото, в Ямин дол в изсечена в скалата гробница са открити скелети на мъж и жена заедно със златни накити (предполага се че е семейство на римски пълководец). В землището на селото са открити над сто броя монети с образите на римски императори.

Следете от праисторическата, тракийската и римската епоха, в двете махали и землищата на Комарево говори за хилядолетна история в този регион. За съжаление голяма част от веществените следи за древното минало са ограбени или изгубени.

След хунските нашествия населението в региона силно намаляло. Преломен момент било идването на славяните и е възможна славяните да се заселили в близост до местностите „Големия бряг“ и „Площта“.

Съществуването на Комарево и Злокучене със съответните названия е документирано от средата на XVI век. За произхода на имената съществуват няколко легенди. Според една от тях-за Комарево- се говори за красива девойка, в която се влюбил синът на минаваш през селото военачалник. Момъкът се опитал да отвлече девойката, но тя го убила. Военачалникът и свитата му се гаврили с нея, съблекли я и я вързали за една върба край реката. Намерили я мъртва, изпохапана от комари. От тук тръгнало името на селото. Другата легенда свързва името с легенда за нещастна любов между кум и кумица. Сред жителите на село бившето Злокучене битува една – единствена легенда за произхода на името. На мястото на селото живял стопанин – пчелар, който имал зла кучка или зли кучета. Хората от близките села, които минавали покрай двора на пчеларя, дали името на селото.

Прието е топонимиите, съдържащи основата комар-, да се свързват както с насекомото комар, така и диалектно разпространеното название комар – със значение подвижна овчарска колиба. Следователно, не е изключено името Комарево да е свързано с комар(ник)-подвижна овчарска колиба.

За пръв път селото се споменава в турски регистър от 12-21.01.1548 г., т.е. около 150 години след падането на България под турска власт. В регистъра селото е записано „Комарофче“. След 22 години, в регистъра от 1570 г., селото е записано под формата „Камарува“ или „Комарова“. В регистъра от 1692/1693 г. селото е записано като „Комарева“.

Злокучене, подобно на Комарево, се споменава за пръв път в посочения турски регистър от 1548 г. като Излакучан. В регистъра от 1693 г., селото се споменава като Излакуча.

УЧИЛИЩНО ДЕЛО В КОМАРЕВО

В Комарево, както и в другите български полски села, средствата за развитието на образоването са се събириали чрез т. нар. „училищен“ данък върху всяко домакинство.

Инициативата за откриване на училище през 1868 година подели селските първенци Господин Виделов, Кръстьо Бешов, Бено Матов и др. Училището се помещавало в една от одаите на Господин Виделов, която той предоставил безплатно. За учител бил поканен даскал Лило от Горни Дъбник за 400 гроша годишно, храна и жилище в селото. В голямата си част първите възпитаници били на възраст около 12-15 години, някои от тях на втората си година се оженили, но не престанали да посещават училището. Като основно пособие за обучение било използвано сандъче с пясък. Младежите усвоявали буквите, след което преминавали към писането върху дългачни плочки с въглен. Като учебници даскал Лило използвал Наустницата-сборник от молитви, Псалтира-сборник от старозаветни песни, химни и молитви, Евангелието и Апостола. Ученик, овладял добре изучените текстове и песни, се смятал за подготвен и можел да стане даскал или свещеник.

През втората учебна година в първо отделение постъпили много повече ученици. Наложило се да бъде назначен още един учител, даскал Пешо Гергов от село Рибен. Той въвел тетрадките, молива, снабдил учениците от II отделение с най-новите тогава учебници по История, Землеописание, Законбожие, Граматика и Сметанка.

Третата учебна година показала, че одаята на Господин Виделов е тясна и се взело решение за построяване на специална училищна сграда.

През есента на 1871 г. заедно с първите ученици в новата сграда започнали работата си и старите учители, но скоро те напуснали и мястото им било заето от Мито Минчев от Сопот, който учителствал до Освобождението. Даскал Мито бил учител-възрожденец, предан на учебното дело, той сам обучавал четирите отделения

След Освобождението държавата започва да насърчава и покровителства развитието на просветното и културно дело.

През 1879 г. в Злокучене е отворено първото училище с една стая, някъде в двора на сегашната църква, а две-три години по-късно на същото място е издигната скромна училищна сграда.

В годините след Освобождението и в двете села бил малко учителите с необходимата педагогическа подготовка.

В средата на 90-години напливът на ученици се увеличил, постъпили и първите девойки.

Силен тласък в просветното дело дават двама учители съпрузи, Милчева и Шапкаров. Те въвеждат за пръв път звучната метода, занятията се водят по планове и програми. Милчева организира час по ръкodelие, а Шапкаров организирал курсове по култура на земеделието. Двамата организират театрални представления.

Големият порой през август 1900 г. разрушил училищната сграда в Злокучене и тя била изоставена, а училището преместено в една постройка на Маркови, където училището се помещавало повече от 20 години.

Кадровите проблеми в селото приключват към 1922 година когато като учители постъпват трима местни жители – възпитаници на местното училище.

Още през 1907 година е правен опит да се открие прогимназия в Комарево, но местни първенци решили, че началното образование стига на децата. Прогимназията започва работа през 20-те години. Занятията се водят на различни места-дюкяни, старата сграда на общината. Чак през 1924 г. комисия определя строителното петно на площада при гарата на днешното училище „Хр. Ботев“. Първите си ученици сградата приема през 1928 година.

Преди откриването и много малка част от децата са имали щастието да продължат образоването си в някое от околните селища Тръстеник, Сомовит, Гиген и др.

През есента на 1932 г. завършва и строежът на новата училищна сграда и в Злокучене и се създават добри условия за учебно-възпитателна дейност.

В периода да Втората световна война учителите стават онези, които носят всичко прогресивно. Те са активни читалищни, кооперативни, спортни дейци. Превръщат се в истински

народни будители. В периода между двете световни войни значителна част от завършилите гимназия комаревчени продължават образоването си във висши училища.

От 1929 година до 1948 година в селото функционира Земеделско училище. Първоначално училището отваря врати в село Брест, но тамошните хора, не го желаели и то заедно с целия си инвентар се премества в Комарево. През 1942 г. училището се сдобива и със своя сграда.

За комаревчени училището и просветата донесли грамотност и възможност за израстване, развитие и натрупване на нови познания. Образоването имало народен характер, от него се интересували всички и разчитали на него за проспериране.

ЦЪРКОВНАТА ДЕЙНОСТ В СЕЛОТО

Както навсякъде в християнския свят, така и у нас докъм средата на XIX в. църквата е била важна институция.

В турски регистър на войнуките от 1548 година един от комаревските ямаци-Първан, е посочен като син на поп. Това дава основание да се смята, че през този период селото е имало свещеник. Не се знае дали селото е разполагало със специална сграда за богослужение. Предполага се, че с такава цел се е ползвала някоя землянка. Към това предположение насочват проучванията на свещеник Асен Цветанов, и регистрираните разкопки с акт № 40 от 04.XI.1940 г.. Разкопките са извършени в местността „Черковището”, намиращо се на стотина метра северозападно от днешните гробища. Разкрити са част от основите на скрита в земята черква, зидана с чимове, както и мощи. Според ръководителя на разкопките, мощите били на поп Стефан, починал при чумната епидемия и погребан на мястото на отдаван разрушена черква. Предполага се тази черковна сграда е била разрушена около 1688 година.

Със смъртта на поп Стефан се прекъсва за дълго – чак до 1896 г. – традицията днешната Горна махала да има свой местен свещеник.

Селото за около два века останало без църква. Новата е построена през 1888 г. и била осветена на 9 юни 1891 г. от Врачанския митрополит Константин на селски събор.

За различни служби и обреди няколко десетилетия злокученци са посещавали църквата в Комарево. След Първата световна война хората от Злокучене взели решение за строителство на собствен храм. Строежа започнал през 1928 г. По това време селото наброявало 1000 души и средствата за строежа не достигнали, поради което той продължил 13-14 години. Наложило се да се продават църковни земи, както и да се търси помощ от самото население. Отзовали се повече от 20 души. В голям празник за селото се превърнало освещаването на църквата през 1942 г. Присъстват много високопоставени общественици и духовници. Тържеството продължава цели три дни въпреки тежките военни години. Под звуците на духовия оркестър на IV пехотен Плевенски полк военнопредставителната част на два пъти минава в тържествен марш пред командира на IV армия генерал Атанас Стефанов.

Свещениците в комаревските църкви допринесли за запазване на духовното единство на населението. Повечето от тях са били и добри общественици.

Като цяло църквата е била важна институция, която повдигала духа на българина и го е съхранила през вековете като народ със собствена идентичност.

ЧИТАЛИЩНА ДЕЙНОСТ В СЕЛО КОМАРЕВО

Читалището като организация за културно-просветна дейност е типично българско явление. Изгражда се на доброволен принцип с цел по пътя на самодейността да се подпомогне цялостния процес на културно развитие на народа ни.

Подтикнати от местните учители, ентузиазирани младежи и будни селски стопани от Комарево се събират на 31.I. 1905 г. и учредяват „Общообразователно дружество“. Четири години по-късно – на 01.I. 1909 г. – свое „Общообразователно дружество“ основават 28 мъже и 2 жени в Злокучене. С това се полагат основите на читалищата „Наука“ в Комарево и „Просвета“ в Злокучене.

Първото настоятелство на читалище „Наука“ се председателства от учителя Иван Точев.

За учредителите и състава на настоятелството на читалище „Просвета“ в Злокучене няма сведения, но щом става дума за 30 души, това значи, че сред тях са повечето от грамотните хора на селото.

Още с основаването си читалище „Наука“ разполага с библиотека в една от стаите на училище „Отец Паисий“. Първите му прояви са вечеринки и театрални постановки в „Беглишкия хамбар“-дървена постройка от турско време. Първата пиеса е поставена още преди да бъде основано читалището през 1903 г.

Войните 1912-1918 г., както и последвалата икономическа криза, временно прекършват ентузиазма на читалищните дейци. Читалищата прекратяват дейността си. Организационно читалище „Наука“ възстановява дейността си на 10.I.1926 г. За читалището е отделено специално помещение в новата сграда на общината. Има постоянно действаща читалня, стените са украсени с портрети на революционери и културни дейци. Много съществена става библиотеката, често вечер се провеждат групови четения на глас. Читалищното радио, от прозореца на читалнята се слуша от почти цялото село. Театралната дейност на читалището преживява истински разцвет, когато за читалищен салон започва да се използва физкултурния салон на училище „Хр. Ботев“. Библиотечната и театрална дейност в читалище „Просвета“ в Злокучене е силно затруднена, започва да се развива отново след като в салонът на новопостроеното училище се изнасят спектакли на патриотична тематика.

От 1942 г. започва строителството на новата читалищната сграда в Комарево. Тя е завършена през 1946 г.

Днес от дистанцията на времето, ни е трудно да оценяваме обективно художествените качества на постановките. Но е безспорно – те напълно задоволявали нуждите от театрална култура на жителите на двете села, за които представленията били истински празници.

КОМАРЕВО И ЗЛОКУЧЕНЕ ДО КЪМ КРАЯ НА XVIII ВЕК

Съществуването на Комарево и Злокучене през Средновековието е безспорно. Най-значителното събитие в района в края на XIV век-през септември 1396 г. – е битката при Никопол между обединените християнски сили на няколко страни от Средна Европа и турците, когато с победата си османските турци окончателно превзели България. През същия век чумна епидемия отнела живота на една пета част от населението на Европа и може би е засегнала и региона.

Комарево и Злокучене се споменават за пръв път в официални документи, в турски регистри за войнуци от 1548 година. Войнуците са били християни подбиранi за да служат в султанската армия. Те били обособявани в групи, наричани гъндери, от по три-четири человека. От всяка група един носил служба като войнук, а останалите били ямаци-нешо като запасни войнуци, намиращи се подомовете си. Като послужи за определен срок, войнукът се завръща в къщи и на негово място постъпва един от ямаците. Така хората от гънтера се редували. От задълженията им, най-важното било да обслужват конюшните на турските гарнизони и на високопоставените държавни лица.

В продължение на около 300 години – до към края на XVIII век – най-силният турски гарнизон и същевременно най-важният административен център в Северна България е бил град Никопол. Конете на този гарнизон използвали за паша обширната целина от 200 хил.декара между реките Искър и Вит, от Тръстеник до Злокучене. Много вероятно точно тук да са отбивали своята служба част от комаревските войнуци. На войнуците се възлагали и задачи по охраната на важни пътища и на планински проходи и дефилета, а по време на война служели в обоза на армията.

От регистрите може да се добие представа за обществено-политическото положение на населението, тях се разбира че войнуците са получавали земя за лично ползване. Те имали и други привилегии: не били включвани в ленните владения на господарите, били освобождавани от редица данъци.

От Злокучене също са набирани войнуци. През този период селото е съществувало на сегашното си място. Свидетелство за това е намерената надгробна плоча със стар славянски надпис. Според Археологическия музей в София това е надгробен камък на важно лице от български произход, живяло в края на Второто българско царство или първите години след идването на османските турци.

Към края на XVI век за района настъпват особено тежки времена. Кръстосвали са войските войските на воеводата Михаил Храбри, както и конните дружини на Дели Марко и Баба Новак. Имало е тежки стълкновения тях и турските войски, съпроводени с грабежи, пожари и разрушения, от които вероятно е пострадало и населението на Комарево и Злокучене.

Към края на XVII век населението на двете села напуснало домовете си и се преместило до бреговете на река Вит. Причината са безчинствата на татарите извикани от турците на помощ след разгрома им при Виена през 1683 г. В новите си поселения те се занимавали със скотовъдство и земеделие. Изградили землянки и разорали местности и продължили да оцеляват в годините на чуждата власт.